

დანაზოგები და ფინანსური განათლება: გამოწვევები და გადაჭრის გზები

ავთანდილი ჩუთლაშვილი
ასოცირებული პროფესორი,
ეკონომიკის დოქტორი,
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ანოტაცია

საქართველოს საფინანსო სექტორი ბოლო პერიოდში ჩამოყალიბდა როგორც ქვეყნის ერთ-ერთი წამყვანი სექტორი. იგი დადებით გავლენას ახდენს ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებაზე, სამუშაო ადგილების შექმნაზე და სოციალური სტაბილურობის გამყარებაზე. ფინანსური სფეროს მდგრად და სტაბილურ განვითარებას ესაჭიროება დანაზოგების პერმანენტული ზრდა, როგორც ინდივიდუალურ, ასევე საერთო სახელმწიფოებრივ დონეზე, რაც ყოველთვის ვერ ხერხდება. ქვეყანაში დანაზოგების დაბალი მაჩვენებლების ერთ-ერთ მიზეზად მიჩნეულია მოსახლეობაში ფინანსური განათლების არასაკმარისი დონე. ამ სფეროში შესაბამისი პოლიტიკის შემუშავება აუცილებელია იმისათვის, რომ ეფექტურად მივაღწიოთ დასახულ მიზნებს, რომელიც ფინანსური, მათ შორის კაპიტალის ბაზრის განმტკიცება-გაძლიერებაში გამოიხატება. სტატიაში ყურადღება გამახვილებულია ფინანსური განათლების, მათ შორის მოსახლეობაში დანაზოგისა და ხარჯვის მომჭირვების კულტურის ფორმირების საკითხებზე. მასში გაანალიზებულია ჩვენი ქვეყნის სამეზობლო არეალში და ზოგიერთ განვითარებულ ქვეყნებში მიმდინარე პროცესები დანაზოგების დინამიკისა და განათლებაზე სახელმწიფოს მიერ განეული მთლიანი ხარჯების ჭრილში.

საკვანძო სიტყვები: მთლიანი შიდა დანაზოგი, ფინანსური განათლება, კაპიტალის ბაზარი

შესავალი

ჩვენი ცხოვრების განმავლობაში ბევრი ადამიანი დგება დაზოგვის საჭიროების წინაშე. ეს ეხება როგორც ცალკეულ მოქალაქეს, ასევე მთელ სახელმწიფოს. დაზოგვა ამა თუ იმ მიზნით ფულის სამომავლოდ შეგროვებაა. დაზოგვის მიზანი შეიძლება სხვადასხვა იყოს, მაგალითად სახლის ან უძრავი ნივთის შეძენა, სწავლისთვის თანხის შეგროვება, საპენსიო დანაზოგის ფორმირება და სხვა.

როგორც წესი, ფულის დაზოგვის ჩვევა და ფულის შეგროვება არ არის დაკავშირებული შემოსავლის რაოდენობასთან. თავდაპირველად, ფულის დაზოგვის მთავარი მიზეზი მძიმე ეკონომიკური მდგომარეობა იყო. ამიტომ მოსახლეობას მომჭირნეობისკენ მოუწოდებდნენ მათი ფინანსური მდგომარეობის გასაუმჯობესებლად.

ფულის დაზოგვა რეკომენდებულია სწორედ გაუთვალისწინებელი შემთხვევებისთვის და ე.წ. „შავი დღისთვის“ და რაც უფრო მძიმე ეკონომიკური მდგომარეობაა, მით უფროა დაზოგვა რეკომენდებული, რომ მოსახლეობა გაუმკლავდეს „მოულოდნელ“ ფინანსურ პრობლემებს.

დაზოგვა რომ რაციონალურია, მსოფლიოს ყველა ქვეყანაში აღიარებენ. აღნიშნულის დასტურია „მსოფლიო დაზოგვის დღეც“, რომელიც 1924 წლის 30 ოქტომბერს მილანში შემნახველი ბანკების პირველ საერთაშორისო კონგრესზე დაფუძნდა. კონგრესში 29 ქვეყნის წარმომადგენელი მონაწილეობდა. თავდაპირველად ამ დღეს მომჭირნეობის მსოფლიო დღეს

უწოდებდნენ, ხოლო 1989 წელს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციამ 31 ოქტომბერი მსოფლიო დაზოგვის დღედ გამოაცხადა.

საქართველოში მსოფლიო დაზოგვის დღეს 2012 წლიდან აღნიშნავენ. მისი მიზანი მოსახლეობაში, განსაკუთრებით ბავშვებსა და ახალგაზრდებში ფინანსური ცოდნის ამალგებაა. მნიშვნელოვანია საზოგადოებაში დაზოგვის კულტურის დანერგვა, რაც საშუალებას მოგვცემს დავგეგმოთ ჩვენი ფინანსური მომავალი. აქ იგულისხმება, არა საბანკო საქმის ცოდნა, არამედ საკუთარი ბიუჯეტის დაგეგმვა და აღსრულება. საჭიროა მოსახლეობაში დაზოგვის კულტურის გამყარება, ახალი ფინანსური პროდუქტების ცოდნა და სწორად გამოყენება. ყოველივე გახდება საფუძველი ფინანსურ დაწესებულებასთან სწორი ურთიერთობები დავამყაროთ, საკუთარი უფლებები უკეთ ვიცოდეთ და საბოლოო ჯამში ეფექტიანი გადაწყვეტილებები მივიღოთ, რომელიც მიმართული იქნება ფინანსური მდგომარეობის გაუმჯობესებისკენ.

ძირითადი ნაწილი

როგორც იყო აღნიშნული, დაზოგვის საჭიროების წინაშე სახელმწიფოც დგება. ამ შემთხვევაში, მნიშვნელოვანია ისეთი ფინანსური პარამეტრის შესწავლა-ანალიზი, როგორიცაა მთლიანი შიდა დანაზოგი (Gross domestic savings). იგი არის ქვეყნის მოსახლეობის მთლიანი დანაზოგი, რომელიც აერთიანებს მოსახლეობის დანაზოგებს, კომპანიების დანაზოგებს და მთავრობის დანაზოგებს. თავის მხრივ, დანაზოგი არის წლის განმავლობაში მიღებულ შემოსავალს გამოკლებული საქონლისა და მომსახურების შესყიდვაზე დახარჯული თანხა.

მთლიანი შიდა დანაზოგი მნიშვნელოვანი ეკონომიკური მაჩვენებელია, რომელიც ქვეყნის ეკონომიკური ზრდის პოტენციალს განსაზღვრავს. რაც მეტს ზოგავს მოსახლეობა, მით მეტი თანხა რჩება ინვესტირებისათვის.

ეროვნული დანაზოგის სიდიდე ქვეყნის მთლიანი შიდა პროდუქტის (მშპ) მიმართ გამოითვლება პროცენტულად. მაგალითად, მსოფლიო ბანკის მონაცემების მიხედვით 2023 წელს საქართველოს მთლიანი ეროვნული დანაზოგი 18.4 %-ია და იგი წინა წელთან შედარებით 4.1 %-ლი პუნქტით გაიზარდა, რაც ბოლო წლების საუკვეთესო მაჩვენებელია.

როგორც ცხრილი № 1-დან ჩანს საქართველოში კოვიდ-19 პანდემიით გამოწვეული დანაზოგების დრამატული შემცირების შემდეგ (მაგალითად მათი მოცულობა 2020 წელს 2019 წელთან შედარებით 18.0 %-ან 4.4 %-მდე შემცირდა), მან 2022 წლიდან ზრდა დაიწყო და პანდემიამდე არსებულ დონესაც გადააჭარბა. მაგრამ, ასევე აღსანიშნავია, რომ მთლიანი ეროვნული დანაზოგების მაქსიმალურ დონემდე, რომელიც 35.0 %-ია (1984 წელი) ჯერ საკმაოდ შორია.

ყურადღებას იქცევს ასევე ის ფაქტი, რომ საქართველოს უახლოეს სამეზობლოში (სომხეთი, აზერბაიჯანი, თურქეთი, რუსეთის ფედერაცია, უკრაინა) დანაზოგების მოცულობა პანდემიის პერიოდში (2019 – 2021 წწ.) შემცირების ნაცვლად – გაიზარდა, რაც შეიძლება ცალკე კვლევის საგანი გახდეს. უფრო მეტიც, ცხრილში მოტანილ ქვეყნებში, დანაზოგების მოცულობა არც ერთ მათგანში ისე დრამატულად არ შემცირებულა, როგორც ეს საქართველოში მოხდა.

საინტერესოდ გვეჩვენება ასევე ის ფაქტი, რომ გლობალურ დონეზე (მსოფლიოს მასშტაბით) დანაზოგების მოცულობა, თანმიმდევრულად მატულობს. ასე, მაგალითად, 2019 წელს მისი მაჩვენებელი 27.1 %-ი იყო, ხოლო 2021 წელს კი მან 28.1 %-ს მიაღწია.

რაც შეეხება განვითარებული ქვეყნების მაჩვენებლებს, აღსანიშნავია, რომ ეროვნული დანაზოგების მაჩვენებელი სტაბილურობით გამოირჩევა და მათ არ ახასიათებთ მკვეთრი რყევები. მათ შორის მხოლოდ იტალიაში დაფიქსირდა მაქსიმალური გადახრა 2.4 %, რომელიც 2023 წელს 2014 წელთან მიმართებაში მოხდა.

მთლიანი ეროვნული დანაზოგი (%)

	Max, წელი	Min, წელი	2014	2016	2018	2019	2020	2021	2022	2023
საქართველო	35.0 (1984)	– 48.7 (1994)	9.1	14.0	17.5	18.0	5.5	4.4	14.3	18.4
სომხეთი	33.1 (1990)	– 17.5 (1995)	2.4	10.2	8.7	4.0	9.7	15.1	20.7	20.6
აზერბაიჯანი	58.1 (2008)	– 1.1 (1994)	43.7	28.5	35.4	31.4	22.9	33.8	45.0	32.8
თურქეთი	39.0 (1969)	17.0 (1991)	25.6	25.9	29.3	27.8	28.2	31.8	31.0	27.0
რუსეთი	48.7 (1992)	23.8 (1998)	28.2	28.3	31.9	30.3	28.5	32.9	34.3	31.7
უკრაინა	36.4 (1992)	– 5.8 (2023)	9.9	14.8	9.9	6.8	7.4	13.1	–4.4	–5.8
ბულგარეთი	36.6 (1981)	7.7 (1993)	20.4	23.9	23.7	24.2	22.3	22.9	23.6	22.0
რუმინეთი	24.7 (2015)	10.6 (1998)	24.6	22.7	20.0	20.2	20.2	20.6	20.4	20.9
მოლდოვა	17.1 (1995)	– 13.9 (2006)	–7.4	–1.3	0.5	–0.1	0.4	–0.3	–2.4	–3.3
გერმანია	28.6 (2021)	19.2 (1981)	27.0	27.3	28.0	27.8	27.8	28.6	27.0	27.7
საფრანგეთი	28.9 (1973)	20.5 (2009)	21.6	22.0	22.8	23.4	22.0	23.0	22.6	23.0
იტალია	26.1 (1970)	18.7 (2010)	19.9	20.8	20.9	21.6	21.3	23.9	21.5	22.3
დ.ბრიტანეთი	19.4 (1996)	9.3 (1975)	15.8	16.0	16.8	17.0	18.2	17.8	17.1	17.4
იაპონია	43.3 (1970)	22.0 (2013)	22.4	25.6	25.7	25.5	25.0	25.2	22.8	...*
ჩინეთი	51.1 (2010)	15.1 (1962)	47.5	45.0	44.9	44.0	44.7	46.1	46.6	...*
აშშ	24.3 (1973)	14.9 (2009)	18.0	18.2	18.7	10.0	18.5	17.7	18.1	...*
	28.2 (2022)	22.7 (2002)	26.6	26.3	27.3	27.1	26.9	28.1	28.2	...*

შედეგებია ავტორის მიერ მსფლიო ბანკის მონაცემების მიხედვით

*** – მონაცემები არ არსებობს**

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, გასულ 2023 წელს საქართველოში ეროვნული დანაზოგების მაღალი მაჩვენებელი, 18.4 % დაფიქსირდა, რომელიც ერთ-ერთი ყველაზე მაღალია ქვეყნის უახლოეს ისტორიაში. ამასთან ერთად, თუ ამ მაჩვენებელს ჩვენს უახლოეს სამეზობლოს მაჩვენებლებს შევადარებთ სულ სხვა სურათს მივიღებთ. დანაზოგების მოცულობა საქართველოში დაბალია, არამარტო უახლოეს სამეზობლო ქვეყნებთან მიმართებაში, არამედ ცხრილში მოყვანილ ყველა (უკრაინისა და მოლდოვას გამოკლებით) სხვა ქვეყნებთან მიმართებაშიც.

ასევე, საქართველოში აღნიშნული მაჩვენებელი, ნაკლები სტაბილურობით ხასიათდება, განვითარებული ქვეყნების ანალოგიური მაჩვენებლებთან შედარებით. ასე მაგალითად, შეგვიძლია ვთქვათ, რომ გერმანიაში ეს მაჩვენებელი 27-28%, საფრანგეთში 22-23%, იტალიაში 21-22%, დიდ ბრიტანეთში 16-17%, აშშ-ში 17-18%-ის ფარგლებში მერყეობს. საქართველოს შემთვევაში ანალოგიური მსჯელობის საფუძველი არ არის.

ყოველივე ზემოთ აღნიშნულის გათვალისწინებით შეგვიძლია რამოდენიმე დასკვნა გავაკეთოთ. ჩვენ შევჩერდებით მხოლოდ ერთ-ერთ მათგანზე. კერძოდ, საქართველოში ეროვნული დანაზოგების მოცულობა, მიუხედავად ბოლო წლებში დაფიქსირებული მნიშვნელოვანი ზრდისა, კვლავ დაბალ დონეზეა. იგი ჩამორჩება 1984 წლის მაჩვენებელს, როდესაც იგი ქვეყნის ისტორიაში ისტორიულ მაქსიმუმზე დაფიქსირდა, ჩამორჩება მსოფლიოს დონეს, რომელიც 28 %-ზე მეტია. საქართველოს მაჩვენებელი ყველაზე დაბალია (უკრაინის გამოკლებით) ჩვენს უახლოეს სამეზობლოში.

მნიშვნელოვნად მიგვაჩნია შევეცადოთ აღნიშნულის მიზეზების დადგენა-ანალიზი.

ფულის ხარჯვა ან მისი დაზოგვა უფრო მეტად დამოკიდებულია ჩვენს ფინანსურ განათლებაზე. ამ შემთხვევაში ფინანსურ განათლებაში იგულისხმება, რომ ადამიანი ფლობს გარკვეულ უნარ-ჩვევებს, ხოლო მისი ფინანსური ქცევაც სხვანაირია. ასეთი ადამიანი უკეთ განკარგავს საკუთარ ფულს. ასე მაგალითად, საქართველოს ეროვნული ბანკის მონაცემებით საქართველოს მოსახლეობის მხოლოდ 66.7% აქტიური დამზოგველია და მათგან მხოლოდ 33.1% ისახავს გრძელვადიან ფინანსურ მიზნებს. აღმოჩნდა, რომ მათგან, ვინც კვლევის ჩატარების წინა წელს თანხა დაზოგა,

თავისი დანაზოგი საბანკო დეპოზიტზე მხოლოდ 11.0 %-მა განათავსა, ხოლო დიდმა ნაწილმა სახლში, ნაღდი ფულის სახით შეინახა (57%) ან ოჯახის წევრებს ანდო შესანახად (25%). ჩვენი აზრით, ეს შესაძლოა იმაზე მიანიშნებს, რომ არაფორმალური დაზოგვის სისტემების მიმართ ნდობა შესაძლოა უფრო მაღალია, ვიდრე ფორმალური სისტემებისადმი.

კვლევის თანახმად „მოსახლეობის ნახევარზე მეტმა (55%) აღნიშნა, რომ ბოლო 1 წლის განმავლობაში, მათ ჰქონიათ შემთხვევა, როცა მათი ხარჯები აჭარბებდა შემოსავალს. აღნიშნულ სიტუაციასთან გასამკლავებლად ისინი მიმართავდნენ სესხს, თუმცა, უმეტესობა – არაფორმალურ წყაროს, მაგალითად, თანხას სესხულობდნენ ოჯახის წევრებისგან, მეგობრებისგან ან ახლობლებისგან (30.4%) ან მაღაზიიდან პროდუქტი მოჰქონდათ შემდეგში გადახდის პირობით (9.2%), მცირე ნაწილმა კი თანხა ისესხა ფორმალური წყაროებიდან, მაგალითად აილო სამომხმარებლო სესხი ფინანსური მომსახურების მომწოდებლისგან (7.7%).

რაც შეეხება ფინანსურ სიძნელეებთან გამკლავების არასასესხო გზებს, სამხრეთ-აღმოსავლეთ ევროპის რეგიონის სხვა ქვეყნებთან შედარებით, საქართველოში მხოლოდ მცირე ნაწილმა თქვა უარი ხარჯების შემცირებაზე (16.1%) და უფრო მეტმა მიმართა დახმარებისთვის ოჯახის წევრებსა და ახლობლებს (22.9%).

ყალიბდება ვითარება, როდესაც დანაზოგის გაკეთება ან არ გაკეთება მხოლოდ ქვეყანაში არსებულ ეკონომიკურ ვითარებაზე არ არის დამოკიდებული, რადგანაც ყველას შეუძლია თუნდაც მინიმალური თანხა გადადოს იმ შემოსავლიდან რაც აქვს. ასევე აღსანიშნავა, რომ რთულია დიდი დანაზოგის გაკეთება არსებული ხელფასების დონის გათვალისწინებით (მაგალითად, არაა დადგენილი მინიმალური ხელფასის ზღვარი), როდესაც, ხშირ შემთხვევაში, შემოსავალი ელემენტარულ ხარჯებს ძლივს ფარავს. კიდევ უფრო რთულია დანაზოგის გაკეთება, როდესაც ოჯახში მხოლოდ ერთი ადამიანი მუშაობს, რაც საკმაოდ ხშირად გვხვდება. შესაბამისად, დანაზოგის ნაცვლად, როდესაც რთული ვითარება დგება ან რაიმე მნიშვნელოვანის შეძენა გვსურს, დანაზოგის გამოყენების ნაცვლად, საბანკო სესხი გვახსენდება, შემდეგ კი ჩვენს ხარჯებს სესხის გადასახადიც ემატება და დანაზოგის გაკეთების ნაცვლად ვალების მომსახურება გვინევს და ასე ვტრიალებთ ერთ წრეზე.

ზემოთ აღნიშნულის გათვალისწინებით, სულ უფრო აქტუალური ხდება მოსახლეობაში ფინანსური განათლების ამაღლების საკითხი, რათა ისინი, სულ ცოტა, უკეთ იყვნენ ინფორმირებულნი ძირითადი სიახლეებისა და ელემენტარული მოთხოვნების შესახებ, რომლებიც ფინანსურ სფეროში არსებობენ. ამ მიმართულებით, ყურადღება უნდა მივაქციოთ საქართველოს ორგანული კანონის „საქართველოს ეროვნული ბანკის შესახებ“ 47-ე მუხლის მოთხოვნებს, რომელიც აღნიშნავს, რომ „საქართველოს ეროვნული ბანკის ერთ-ერთი ამოცანაა ფინანსური სექტორის მომხმარებელთა უფლებების დაცვა“, რაც ჩვენი აზრით, ყველა დაინტერესებული პირის ინფორმირებაში და ფინანსური განათლების დონის ამაღლებაში უნდა ვლინდებოდეს.

მომხმარებელთა უფლებების დაცვის მიზნით, საქართველოს ეროვნულმა ბანკმა გარკვეული ქმედებები განახორციელა, ხოლო 2016 წელს დაამტკიცა საქართველოს პირველი ფინანსური განათლების ეროვნული სტრატეგია. ამის შემდეგ უფრო მეტი ორგანიზაცია და დაინტერესებული პირი ჩაერთო მოსახლეობისათვის ფინანსური განათლების მიწოდებაში. მაგრამ, მიუ-

ხედავად ამისა, მოსახლეობის ფინანსური განათლების კვლევამ, რომელიც 2019 წელს ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციამ [2.] ჩაატარა, აჩვენა, რომ საქართველოს მოსახლეობის ფინანსური განათლების დონე კვლავ დაბალია და 2016 წელს ჩატარებული ანალოგიური კვლევის მაჩვენებლებისგან მნიშვნელოვნად არ განსხვავდება.

2018 წელს საქართველომ მონაწილეობა მიიღო, ასევე, „PISA-ს“ (OECD’s Programme for International Student Assessment) კვლევაში [3.], რომელიც 15 წლის მოზარდებში, სხვა მიმართულებებთან ერთად, ფინანსური განათლების მაჩვენებელსაც ზომავს. ამ მაჩვენებლით, საქართველო კვლევაში მონაწილე 20 ქვეყანას შორის მე-19 ადგილზე აღმოჩნდა.

2021 წელს მიკრო, მცირე და საშუალო მენარმეებში ჩატარდა ფინანსური განათლების დონის კვლევა [4.], რომლის მიხედვით საქართველოში მენარმეების ფინანსური განათლების ქულა კვლევაში მონაწილე 14 ქვეყნის საშუალო მაჩვენებელზე დაბალი აღმოჩნდა.

ყოველივე ზემოაღნიშნულისა და სხვა მრავალი გარემოებების გათვალისწინებით, წარმოიშვა ფინანსური განათლების ეროვნული სტრატეგიის გადახედვისა და ახალი სტრატეგიის შემუშავების საჭიროება. ამის მიხედვით, საქართველოს ეროვნული ბანკის პრეზიდენტმა 2023 წლის 24 იანვრის № 12/04 ბრძანებით დაამტკიცა „საქართველოს ფინანსური განათლების ეროვნული სტრატეგია – 2023“.

დამტკიცებულ სტრატეგიაში ხაზგასმულია, რომ ფინანსურ განათლებას საქართველოში შეუძლია გაზარდოს დანაზოგების, მათ შორის, ფორმალური დანაზოგების მოცულობა. როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, საქართველოში ფორმალური დანაზოგების დონე დაბალია, დაზოგვის შემთხვევაში, ადამიანები უმეტესად ნაღდი თანხით ზოგავენ კონკრეტული გრძელვადიანი მიზნების გარეშე. ფინანსური განათლება, მათ შორის, ფორმალურ დაზოგვასა და დაზოგვის გზებზე ცნობიერების ამაღლება, გრძელვადიან პერიოდში სარგებლის მომტანი იქნება, როგორც ზოგადად, საზოგადოებისთვის, ისე კაპიტალის ბაზრების განვითარებისთვის ქვეყანაში.

სტრატეგიის წარმატებით რეალიზების შემთხვევაში, მოსალოდნელია, რომ იგი გაზარდის გრძელვადიანი დანაზოგების მნიშვნელობის შესახებ ცალკეული ადამიანების ცნობიერებას. როგორც ჩანს, საქართველოში მოსახლეობა მიდრეკილია მოკლევადიანი ხედვისკენ. მოსახლეობის უმეტესობა ფიქრობს, რომ ფული იმისთვის არის, რომ დაიხარჯოს და არ ზოგავენ გრძელვადიანი მიზნებისთვის.

ასევე, რეგიონის სხვა ქვეყნებთან შედარებით, საქართველოს მოსახლეობას ნაკლებად აქვს საპენსიო ასაკისთვის მზაობის განცდა. ფინანსური განათლების აქტივობები გამოყენებული უნდა იქნას მოსახლეობისთვის, (მათ შორის იმისათვის, რომ ახალგაზრდებში ამაღლოს ცნობიერება გრძელვადიანი დანაზოგების საჭიროებებისთვის), ხარისხიანი და უახლესი ინფორმაციის მიწოდებაში გრძელვადიანი დანაზოგების ეფექტიანობის შესახებ. ფინანსური განათლება უნდა დაეხმაროს მომხმარებელს, ადრეულ ასაკშივე მიიღოს ისეთი მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილებები, რაც ხელს შეუწყობს, რომ ისინი ფინანსურად მომზადებული შეხვდნენ არა მარტო საპენსიო ასაკს, არამედ რთულ ეკონომიკურ და ფინანსურ სირთულეებს.

ფინანსური განათლების წინაშე არსებული პრობლემები, როგორც ჩანს, უფრო დიდი გამოწვევის ნაწილია, რაც ზოგადად განათლების დაფინანსებას და მის პრიორიტეტულობას ეხება. შეიძლება ითქვას, რომ ფინანსური განათლების დაბალი დონე, დიდწილად გამოწვეულია განათლების დაფინანსების სიმწირით. იხილეთ ცხრილი 2.

სახელმწიფოს მთლიანი ხარჯები განათლებაზე (მშპ-ის %)

		Max, წელი	Min, წელი	2014	2016	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1	საქართველო	3.9 (2019)	1.9 (2012)	3.0	3.6	3.5	3.9	3.8	3.6	3.8	*
2	სომხეთი	3.8 (2009)	2.1 (2002)	2.2	2.8	2.3	2.6	2.7	2.8	2.5	*
3	აზერბაიჯანი	4.3 (2020)	2.1 (2012)	2.6	2.9	2.5	3.2	4.3	3.7	2.9	*
4	თურქეთი	4.6 (2016)	1.5 (1986)	4.4	4.6	4.3	4.5	4.0	2.8	2.6	*
5	რუსეთი	4.7 (2018)	2.9 (2000)	4.0	3.8	4.7	3.5	3.7	*	*	*
6	უკრაინა	7.4 (2010)	3.6 (1999)	5.9	5.0	5.3	5.4	5.4	5.7	5.9	*
7	ბულგარეთი	5.4 (1991)	2.2 (1996)	4.1	3.4	4.0	4.2	4.5	4.3	*	*
8	რუმინეთი	4.3 (2006)	2.8 (2012)	3.1	3.0	3.3	3.6	3.6	3.3	*	*
9	მოლდოვა	9.5 (2009)	4.5 (2000)	6.3	5.7	5.5	6.2	6.6	5.8	6.1	*
10	გერმანია	5.6 (2020)	3.9 (2007)	4.9	4.8	5.0	5.1	5.6	4.5	4.5	*
11	საფრანგეთი	5.8 (1995)	3.2 (1971)	5.5	5.4	5.4	5.4	5.7	5.2	*	*
12	იტალია	4.8 (1984)	2.9 (1971)	4.1	3.8	4.3	4.1	4.4	4.0	*	*
13	დ. ბრიტანეთი	6.4 (1976)	4.0 (1999)	5.6	5.4	5.2	5.2	5.5	5.4	*	*
14	იაპონია	5.6 (1987)	3.1 (2018)	3.4	3.1	3.1	3.2	3.3	3.5	*	*
15	ჩინეთი	3.9 (2012)	1.4 (1971)	3.6	3.8	3.5	3.6	3.6	3.3	3.3	*
16	აშშ	6.7 (2009)	4.8 (2016)	6.1	4.8	4.9	5.0	5.4	5.6	5.4	*
17	მსოფლიო	4.5 (2009)	3.7 (2022)	4.3	4.2	4.2	4.1	4.4	4.2	3.7	*

შედეგებია ავტორის მიერ მსოფლიო ბანკის მონაცემების მიხედვით

*** – მონაცემები არ არსებობს**

მსოფლიო ბანკის მონაცემების მიხედვით სახელმწიფოს მთლიანი ხარჯები განათლებაზე (ცხრილი № 2) საქართველოში ბოლო წლებში სტაბილურ დონეს ინარჩუნებს მშპ-თან მიმართებაში და იგი მეზობლების (სომხეთი და აზერბაიჯანი) მაჩვენებლებზე მაღალია, მაგრამ შედარებით დაბალია სხვა უახლოეს მეზობლებთან შედარებით (თურქეთი, რუსეთის ფედერაცია, უკრაინა, მოლდოვა, ბულგარეთი).

აღნიშნული მაჩვენებელი, ასევე შედარებით დაბალია, ვიდრე ბევრ განვითარებულ და ევროკავშირის უმეტეს ქვეყნებში (აშშ, გერმანია, საფრანგეთი, იტალია, დიდი ბრიტანეთი).

საინტერესოდ გვეჩვენება ასევე მთლიანი განათლების ხარჯების ხვედრითი წილის შედარება მშპ-თან თავისი ზღვრული (მაქსიმალური) მაჩვენებლების მიხედვით. როგორც ცხრილი № 2-დან ჩანს, საქართველოში დაფინანსების მაქსიმალური მაჩვენებელი 2019 წელს ფიქსირდება, როდესაც მან მშპ-ის მიმართ 3.9 % შეადგინა. თუმცა, აღსანიშნავია, რომ იგი არ შეიძლება ჩაითვალოს მაღალ მაჩვენებლად, რადგანაც ამით მხოლოდ სომხეთს ვუსწრებთ. გამოდის, რომ საუკვეთესო პირობებშიც კი საერთო განათლების ხარჯები არ აღემატებოდა ბევრი ქვეყნის მაჩვენებლებს და ჩამორჩება მსოფლიო დონეს.

დასკვნები და რეკომენდაციები

საქართველოში მთლიანი ეროვნული დანაზოგების მოცულობა წინა წლებთან შედარებით მნიშვნელოვნად გაიზარდა, მაგრამ იგი ჯერ კიდევ შორსაა თავის მაქსიმალურ დონემდე, რომელიც 1984 წელს დაფიქსირდა და 35.0 %-ს უდრიდა. ასევე აღსანიშნავია, რომ დანაზოგების მოცულობა დაბალია, არამარტო უახლოეს სამეზობლო ქვეყნებთან შედარებით, არამედ ბევრ განვითარებულ ქვეყანასთან მიმართებაშიც. იგი ჩამორჩება მსოფლიოს დონეს, რომელიც 28

%-ზე მეტია. აღნიშნულის ერთ-ერთ მთავარ მიზეზს მოსახლეობაში ფინანსური განათლების დაბალი დონე წარმოადგენს.

აქედან შეგვიძლია მივიღეთ შემდეგ დასკვნამდ – სახელმწიფოს მთლიანი ხარჯები განათლებაზე არასაკმარისია და სასურველია მოხდეს მათი ეტაპობრივი ზრდა, ვთქვათ პირველ ეტაპზე, 4.0% – 4.5% მშპ-თან მიმართებაში ანუ არანაკლებ მსოფლიო დონის მაჩვენებელზე.

ლიტერატურა

1. data.worldbank.org/indicator/NY.GDS.TOTL.ZS?locations=GE
2. www.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/oecd-infe-2020-international-survey-of-adult-financial-literacy_145f5607-en
3. www.oecd.org/en/publications/pisa-2018-results-volume-iv_48ebd1ba-en.html
4. nbg.gov.ge/en/media/news/financial-education-survey-of-micro-small-and-medium-entrepreneurs-the-results-are-in
5. Chutlashvili Avtandil. Consumption, savings and investment in the light of the COVID-19 pandemic. <https://rsglobal.pl/index.php/ijite/article/view/2278> (accessed 10.10.2024).

SAVINGS AND FINANCIAL EDUCATION: CHALLENGES AND SOLUTIONS

Avtandil Chutlashvili

Doctor of Economy

Resume

The financial sector of Georgia has recently emerged as one of the leading sectors of the country. It has a positive impact on the development of the country's economy, the creation of jobs and the strengthening of social stability. Sustainable and stable development of the financial sphere requires a permanent increase in savings, both at the individual and national level, which is not always possible. Inadequate level of financial education among the population is considered to be one of the reasons for the low rate of savings in the country. The development of appropriate policies in this area is necessary in order to effectively achieve the set goals, which is manifested in the strengthening of the financial, including the capital market. The article focuses on the issues of financial education, including the formation of a culture of saving and spending in the population. It analyzes the current processes in the neighboring area of our country and some developed countries in terms of the dynamics of savings and the total expenditure incurred by the state on education.

Key words: Gross domestic savings, financial education, capital market